

FƏNN SILLABUSU

İxtisasın şifri və adı: 7001001- Pedaqogika

İxtisaslaşma: Tarixin tədrisi

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

Fakültə: Tarix – coğrafiya və incəsənət

I Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: S/f Tarixin tədrisində tarixə köməkçi fənlərin rolu. Tarix və onun tədrisi metodikası kafedrasının 14.02.2023-cü il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir (protokol №6)

Kodu: MSF-B02.1

Tədris ili: I (2025-2026) Semestr: I

Tədris yükü: Cəmi: 240 saat, Auditoriya saati: 45 saat (30 saat mühazirə, 15 saat seminar)

Təhsilalma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

II Müəllim haqqında məlumat:

Adı,soyadı,dereəcəsi: dos.Cəfərov Mayis Vəliməmməd oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov küç., 22

Məsləhət günləri və saati:

E-mail ünvanı: mayis1968@mail.ru

III Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas ədəbiyyatlar:

1.Azərbaycan tarixi. 7 cildde. I, II, III, IV, VI cildləri. Bakı, 1988-2001.

2.Azərbaycanın tarixi xəritələri. Bakı, 1994.

3.Azərbaycan etnoqrafiyası. 3 cildde. Bakı, 2007.

4.Dostiyev T., Arazova R. Köməkçi tarixi fənlər. Bakı, 2001.

5.Məmmədbəyli H. Tarixləri çevirmək üçün sinxronik cədvəllər. Bakı, 1972.

6.M.Vəlii (Baharlı). Azərbaycan (fiziki-coğrafi, etnoqrafik və iqtisadi öçerk). Bakı, 1993

7.Pirquliyeva Q.Ə. Numizmatikanın əsasları. Bakı, 2009.

8.Hüseynov M.M. Azərbaycan arxeologiyası. Bakı, 1975.

9.Həbibov H. Azərbaycan etnologiyası. Bakı, 1994.

10.Ибн Хордадбех. Книга путей и стран. Баку, 1986.

11.Abilov M. Azərbaycanda yazı tarixinin tədqiqi problemləri - Orta əsr əlyazmaları və 12.Azərbaycanın mədəniyyəti tarixi problemləri. Bakı, 1998.

Köməkçi ədəbiyyat.

13.Babayeva B. Quba şəhərinin yoy adətləri. Bakı, 1946.

14.Babayev T. El ocaq başına yığışar. Bakı, 1998.

14.Cavadov Q. Əkinçilik mədəniyyətimizin sorağı ilə. Bakı, 1990.

16.Qurbanov A. İnsanlar yazmağı necə öyrənmişlər. Bakı, 1967.

17.Seyidov M. Yaz bayramı. Bakı, 1990.

18.Əlizadə S. Əski Azərbaycan yazısı. Bakı, 1993.

19.Ələkbərlı Ə. Qədim türk-oğuz yurdu – Ermənistan. Bakı, 1994.

20.Rəcəbli Ə., Məmmədov Y. Orxon-Yenisey yazılı abidələri. Bakı, 1993.

21.Ramiz Ə. İqlimdən iqlimə, təqvimdən təqvimə. Bakı, 1987.

22.Vəlixanlı N. IX-XII əsr ərəb coğrafiyaşünas-səyyahları Azərbaycan haqqında. Bakı, 1974.

23.Ermənistan azərbaycanlılarının tarixi coğrafiyası. Bakı, 1995.

24.Введение в специальные исторические дисциплины. Москва, 1991.

IV Rəkvizitlər: Fənnin tədrisindən öncə başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI Fənnin təsviri və məqsədi: Tarix elminin inkişafına və tarixi hadisələrin daha dəqiq, obyektiv şəkildə öyrənilməsinə kömək edən, tarixlə sıx bağlı olan elmi sahələrdir. Bu fənlər, tarixin hadisələri yalnız yazılı mənbələr əsasında deyil, müxtəlif elmi metod və vasitələrlə araşdırmasına şərait yaradır. Bu fənlər vasitəsilə tarixi mənbələrin orijinallığı yoxlanılır, tarixi hadisələrin vaxtı, yeri, iştirakçıları müəyyən edilir, maddi mədəniyyət nümunələri təhlil olunur.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: : Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmaz, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələr bilgiyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahan bilətinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçirilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəfidir.
- 9 bal-tələbə keçirilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilər.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir,
- 7 bal- tələbə keçirilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir,
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

Nö	Bal	Qiymət	
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam – intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X Təqvim mövzu planı: 30 saat mühazirə, 15 saat seminar

Nö	Keçirilən mühazirə və seminar mövzularının məzmunu	müh	sem
1	Mövzu: Tarix dərslərinin tədrisində tarixə köməkçi fənlərin predmet və vəzifələri Plan: 1.Tarixə köməkçi fənninin predmet və vəzifələri. 2.Köməkçi tarixi fənlər tarixi tədqiqatın tərkib hissəsi kimi 3.Köməkçi tarixi fənlərin tədqiqat sahəsi 4.Tarixə köməkçi fənlərin bir elm kimi inkişaf mərhələləri. 5.Tarixə köməkçi fənlərin Azərbaycanda inkişafı Mənbə: [9, 25]	2	2
2.	Mövzu: Paleoqrafiya və onomastika köməkçi tarixi fənn kimi. Plan: 1.Paleoqrafiya köməkçi fənn kimi. Paleoqrafiyanın predmeti və vəzifələri. 2.Yazının əmələ gəlməsi. Qədim Şərqdə yazı sistemləri. Yazı materialları. 3.Kağızın yaranması, yayılması və təkmilləşdirilməsi. Azərbaycanda paleoqrafiyanın öyrənilməsi. 4.Tarixi onomastikanın predmet və vəzifələri 5.Onomastikada xüsusi adların mənşəyi məsələsi 6.Tarixi onomastikada dil məsələsi Mənbə: [1, 2, 19, 23]	4	
3.	Mövzu: Tarixin tədrisində numizmatik materialların əhəmiyyəti Plan: 1.Numizmatika bir elm kimi 2.Numizmatik materialların tarixin tədrisində əhəmiyyəti 3.Numizmatikanın öyrənilməsi tarixindən 4.Sikkə zərb tarixi və zərbxanalar. 5.Azərbaycanda numizmatika elminin inkişafı.	4	2

	6. Azərbaycan dövlətçiliyi və sikkəçilik. Mənbə: [7, 11, 12, 13]		
4.	Mövzu: Tarixin tədrisində xronoloji materiallardan istifadə Plan: 1. Xronologiya köməkçi tarixi fənn kimi 2. Tarixi xronologiyanın qarşısında duran vəzifələr 3. Vaxt və onun ölçülməsi. Təqvim tarixi. Eralar. Mənbə: [7, 11, 12, 13]	2	
5.	Mövzu: Tarixin tədrisində metroloji materiallardan istifadə Plan: 1. Metrologiyanın başlıca vəzifəsi 2. Metrologiyanın mənbələri 3. Metroloji sistemlərin formalaşması.	2	2
6.	Mövzu: Tarixin tədrisində arxeoloji və epiqrafik materiallardan istifadə Plan: 1. Arxeologiyanın bir elm kimi inkişaf tarixindən 2. Arxeoloji tədqiqat metodu 3. Arxeoloji mənbələr, abidələr və arxeoloji mədəniyyətlər. 4. Arxeoloji dövrləşmə və onların xronologiyası. 5. Arxeologiya elminin tarixşünaslığı haqqında. Mənbə: [8, 15, 17, 21]	2	2
7.	Mövzu: Tarixin tədrisində epiqrafik materiallardan istifadə Plan: 1. Epiqrafikanın predmet və vəzifələri. 2. Epiqrafik abidələrlərin Azərbaycanda tədqiqat tarixindən 3. Epiqrafik mənbələr, abidələr və arxeoloji mədəniyyətlər. Mənbə: [8, 15, 17, 21]	2	2
8.	Mövzu: Tarixin tədrisində sfragistikanın rolu Plan: 1. Sfragistikanın mühüm məsələləri 2. Gerbin və möhürlərin növləri 3. Gerbin və möhürlərin inkişaf mərhələləri Mənbə: [4, 10, 18, 20]	2	
9.	Mövzu: Tarixin tədrisində sfragistikanın və heraldikanın rolu Plan: 1. Heraldikanın vəzifələri 2. Heraldikanın meydana gəlməsi və inkişafı 3. Heraldikanın xüsusiyyətləri Mənbə: [4, 10, 18, 20]	2	2
10.	Mövzu: Tarixin tədrisində genealogiya və antropologiyanın rolu Plan: 1. Genealogiya köməkçi tarixi fənn kimi 2. Genealogiya elminin inkişaf istiqamətləri 3. Genealogiya elminin tədqiqat sahəsi. Mənbə: [16, 22, 24]	2	2
11.	Mövzu: Tarixin tədrisində antropologiyanın rolu Plan: 1. Antropologiya elminin tədqiqat sahəsi. 2. Antropologiya elminin meydana gəlməsi 3. Antropologiyanın inkişaf mərhələləri Mənbə: [16, 22, 24]	2	
12.	Mövzu: Etnoqrafiyanın və etnologiyasının tarixin tədrisində rolu Plan: 1. Etnoqrafiyanın predmeti və mənbələri. 2. Etnoqrafiyanın vəzifələri və tədqiqat metodları 3. Dünya xalqlarının təsnifat növləri Mənbə: [3, 6, 8, 14]	2	1
13.	Mövzu: Etnologiyasının tarixin tədrisində rolu Plan: 1. Etnologiyanın predmeti və tədqiqat hədəfləri 2. Etnologiyanın etnoqrafiya, mədəniyyət və sosial antropologiya ilə əlaqəsi 3. XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində etnoqrafiya elmində yaranmış	2	

XI Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

- Magistrantlar "Tarix dərslərinin tədrisində tarixə köməkçi fənlər" in (tarixi coğrafiya, xronologiya, arxeologiya, paleoqrafiya, epiqrafika, numizmatika, heraldika, metrologiya, etnologiya, topoqrafika) yerini və rolunu bilməlidirlər.
- Tarix fənninin tədrisində dövlətlərin xronologiyasını, arxeoloji qazıntılar zamanı aşkarlanmış etnoqrafik, heraldik, epiqrafik, numizmatik materialların metrologiyasını, təsərrüfat həyatında rolunu və yazılı qaynaqlarla müqayisəli şəkildə öyrənməlidirlər.
- "Tarix dərslərinin tədrisində tarixə köməkçi fənlər" in tədrisi prosesində (seminar dərslərində) magistrantlar öyrənilən materialları elektron formada təqdimatını keçirməlidirlər.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Tarix dərslərinin tədrisində tarixə köməkçi fənlərin predmet və vəzifələri aydınlaşdırılacaq.
- Etnoqrafiya, etnologiya, genealogiya və antropologiyanın tarixin tədrisində rolu araşdırılacaq.
- Tarixin tədrisində sfragistika və heraldika müqayisəli şəkildə öyrəniləcək.
- Tarixin tədrisində arxeoloji və epiqrafik materiallardan istifadə təhlil olunacaq.
- Tarixin tədrisində xronoloji və metroloji materiallardan istifadə müasir kontekstdə şərh ediləcək.
- Numizmatik tapıntıların, sikkə dəfinələrinin tərkibi, topoqrafik əxəllikləri təhlil olunacaq.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:**XIV: Kollektiv sualları:****I Kollektiv sualları:**

1. Tarixə köməkçi fənlərin predmeti
2. Köməkçi tarixi fənlərin qarşısında duran vəzifələr
3. Tarixə köməkçi fənlərin bir elm kimi inkişaf mərhələləri
4. Paleoqrafik materialların tarixin tədrisində əhəmiyyəti
5. Yazının əmələ gəlməsi. Yazı materialları
6. Qədim Şərqdə yazı sistemləri.
7. Kağızın yaranması, yayılması və təkmilləşdirilməsi
8. Tarixi onomastikanın predmet və vəzifələri
9. Onomastikada xüsusi adların mənşəyi məsələsi
10. Tarixi onomastikada dil məsələsi

II Kollektiv sualları:

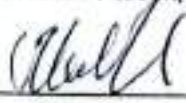
1. Numizmatik materialların tarixin tədrisində əhəmiyyəti
2. Numizmatikanın öyrənilməsi tarixindən
3. Sikkə zərb tarixi və zərbxanalar
4. Azərbaycan dövlətçiliyi və sikkəçilik
5. Xronologiya köməkçi tarixi fənn kimi
6. Tarixi xronologiyanın qarşısında duran vəzifələr
7. Vaxt və onun ölçülməsi
8. Təqvim tarixi. Eralar
9. Metrologiyanın başlıca vəzifəsi. Metrologiyanın mənbələri
10. Metroloji sistemlərin formalaşması

XV İmtahan sualları:

1. Tarixə köməkçi fənlərin predmeti
2. Köməkçi tarixi fənlərin qarşısında duran vəzifələr
3. Tarixə köməkçi fənlərin bir elm kimi inkişaf mərhələləri
4. Paleoqrafik materialların tarixin tədrisində əhəmiyyəti
5. Yazının əmələ gəlməsi. Yazı materialları
6. Qədim Şərqdə yazı sistemləri.
7. Kağızın yaranması, yayılması və təkmilləşdirilməsi
8. Tarixi onomastikanın predmet və vəzifələri
9. Onomastikada xüsusi adların mənşəyi məsələsi
10. Tarixi onomastikada dil məsələsi
11. Numizmatik materialların tarixin tədrisində əhəmiyyəti
12. Numizmatikanın öyrənilməsi tarixindən
13. Sikkə zərb tarixi və zərbxanalar
14. Azərbaycan dövlətçiliyi və sikkəçilik
15. Xronologiya köməkçi tarixi fənn kimi
16. Tarixi xronologiyanın qarşısında duran vəzifələr
17. Vaxt və onun ölçülməsi
18. Təqvim tarixi. Eralar

19. Metrologiyanın başlıca vəzifəsi. Metrologiyanın mənbələri
20. Metrologi sistemlərin formalaşması
21. Arxeoloji dövrləşmə və onların xronologiyası
22. Arxeologiya elminin tarixşünaslığı haqqında
23. Epiqrafikanın predmet və vəzifələri
24. Epiqrafik abidələlərin Azərbaycanda tədqiqat tarixindən
25. Sfragistikanın mühüm məsələləri
26. Gerbin və möhürlərin növləri
27. Heraldikanın vəzifələri, meydana gəlməsi, inkişafı və xüsusiyyətləri
28. Genealogiya köməkçi tarixi fənn kimi
29. Genealogiya elminin inkişaf istiqamətləri
30. Antropologiya elminin tədqiqat sahəsi
31. Antropologiya elminin meydana gəlməsi
32. Etnoqrafiya elminin tədqiqat sahəsi
33. Dünya xalqlarının təsnifat növləri
34. Etnologiya elminin etnoqrafiya, mədəniyyət və sosial antropologiya ilə əlaqəsi
35. XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində etnoqrafiya elmində yaranmış cərəyanlar

Tarix dərslərinin tədrisində tarixə köməkçi fənlərin rolu fənninin sillabusu Tarixin tədrisi ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib olunmuşdur. Sillabus "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək, 12 sentyabr, 2025-ci il, protokol № 1 təsdiq edilmişdir.

Kafedra müdiri: dos. K.F.Mahmudov

Fənn müəllimi: dos. M.V.Cəfərov